

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE TEKRARLI BAĞLAÇLARIN OLUŞTURDUĞU BAĞLAMA GRUPLARININ SÖZ DİZİMİNDEKİ KULLANIMLARI ÜZERİNE

Yard. Doç. Dr. Yeter TORUN

Çukurova Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ytorun@cu.edu.tr

ÖZET:

Bağlama grupları tamlayan-tamlanan ilişkisi bulunmayan, biçimsel bir kelime grubu olarak sözdizimi içinde isim, sıfat ve zarf olarak kullanılmaktadır. Bağlama grupları bazı kaynaklarda yapısı ve birliği en zayıf olan ve unsurları ayrılabilen bir kelime grubu şeklinde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler, aynı zamanda bağlama grubunun esnekliğini de göstermektedir. Bu esneklik söz dizimi içinde daha çok *...de ...de, hem... hem..., ne... ne* gibi tekrarlı bağlaçların oluşturduğu bağlama gruplarında ortaya çıkmaktadır. Tekrarlı bağlaçların oluşturduğu yapıların bazı kullanımları, cümlenin yapısını da etkilemektedir. Bu çalışmada genel olarak Türkiye Türkçesinde bağlama grubuyla ilgili değerlendirmelere yer verildikten sonra, tekrarlı bağlaçların oluşturduğu bağlama gruplarının kelime gruplarında ve cümledeki kullanımları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bağlaç, bağlama grubu, sözdizimi.

ABSTRACT:

Not having modifier and modified relationship, coordinators are used morphologically as nouns, adjectives and adverbs. In some studies, coordinators have been regarded as the weakest form in language. This assessment of coordinators implies that coordinators are flexible to some extent. This flexibility emerges in coordinators denoting repetition such as bothand, neithernor, eitheror. Some uses of structures of repetitive coordinators affect structure of sentences as well. This study aims to examine uses of coordinators in word classes and sentences subsequent to assessing coordinators in Turkey Turkish in a general sense.

Key Words: Conjunction, connection group, syntax.

1. Türkçenin sekiz kelime çeşidinden birini oluşturan bağlaçlar, gramer kitaplarında yapı, anlam, işlev gibi farklı açılardan ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir (Banguoğlu, 1990: 390; Gencan, 2001: 482; Ediskun, 1996: 302; Atabay, 2003: 125; Korkmaz, 2003b:1091). Bu çalışmada amacımız bağlaçların yapı, anlam ve işlevleri hakkında ayrıntılı bilgilerden ziyade, genel anlamda söz dizimi içinde bağlaçların eş görevli kelime ve kelime gruplarını bağlamasıyla oluşturduğu bağlama grupları, dar anlamda ise tekrarlı bağlaçların oluşturduğu bağlama gruplarının söz dizimindeki kullanımlarını ele almaktır.

Terim sözlüklerinde ve gramer kitaplarında genel olarak bağlaçların eş görevli kelime veya kelime gruplarını bağlamasıyla oluşan yapıya bağlama grubu denilmiştir; bağlama grubuyla ilgili olarak hem “ve, ile, ilâ, ama” gibi tekli hem de “...de ...de, hem... hem..., ne... ne..., ya... ya...” gibi tekrarlı bağlaçlarla oluşturulan örnekler verilmiştir; bağlama gruplarının bağlaçlı veya bağlaçsız olabileceği ifade edilmiştir (Ergin, 2004: 379-380; Banguoğlu, 1990: 510-513; Şimşek, 1987: 390-397; Topaloğlu, 1989: 34; Karahan, 2004: 65-68; Korkmaz, 2003a: 34); özellikle “ve” bağlacının ikiden fazla unsuru bağlaması durumunda önceki unsurlar arasında virgülün, son iki unsur arasında “ve” bağlacının yer aldığı belirtilmiştir. Bu noktada şunu belirtmek gerekiyor: Bir bağlama grubunun bağlaçsız kullanımı, tekli kullanılan bağlaçlar açısından bakıldığında yalnızca “ve” bağlacının ikiden fazla unsuru bağlaması durumunda ortaya çıkan bir kullanımdır. Tekrarlı bağlaçlarla oluşturulan bağlama gruplarında ise bağlaçsız kullanımdan söz etmek zordur. Ayrıca kaynaklarda bağlama grubunun, yapısı ve birliği en zayıf kelime grubu olduğundan, grup vurgusunun oluşmayıp grubu oluşturan her unsurun kendi vurgusunu taşıdığından (Ergin, 2004: 379); bağlama grubunun biçimsel bir kelime grubu olduğundan (Şimşek, 1987: 390); söz dizimi içinde bağlama gruplarının isim, sıfat, zarf olarak kullanıldığından (Karahan, 2004: 68) söz edilmiştir. Kaynaklarda bağlama gruplarının tür olarak isim, sıfat, zarf olarak kullanımı dışında, yalnızca bir kaynakta bağlama gruplarının cümlelerin veya kelime grubunun bir unsurunu oluşturabileceği ifade edilmiştir (Şimşek, 1987: 396). Kaynaklarda bağlama gruplarıyla ilgili verilen örneklerde bağlaçların hem kelime hem kelime grubu hem de cümleleri bağladığı görülmektedir. Bunlardan bağlaçların cümleleri bağladığı kullanımlar bağımlı sıralı ya da bağlı birleşik cümleyi oluşturmaktadır (Şimşek, 1987: 391). Kaynaklarda terim kullanımına bakıldığında çoğunlukla *bağlama grubu* (Ergin, 2004: 379; Karahan, 2004: 65; Korkmaz, 2003: 34; Demir, 2003: 206) teriminin kullanıldığı görülmektedir. Bunun dışında *bağlama öbeği* (Topaloğlu, 1989: 34; Kükey, 2003: 16), *bağlaç öbeği* (Şimşek, 1987: 390), *bağlam öbeği* (Banguoğlu, 1990: 510) ve *bağlama birliği* (Bozkurt, 1995: 156) terimleri kullanılmıştır. Biz de çalışmamızda bu terimlerden *bağlama grubunu* tercih ettik.

Kaynaklarda bağlama gruplarının söz dizimi içindeki kullanımları üzerinde yeterince ayrıntılı durulmadığını, tekli ve tekrarlı bağlaç ayrımının pek yapılmadığını gördük. Yapısı çok da sağlam olmayan bu kelime grubunun söz dizimi içindeki kullanımları dikkatimizi çekti. Çalışmamızda da tekli kullanılan bağlaçlara nazaran daha zayıf ve daha esnek bir kelime grubu oluşturduğunu düşündüğümüz tekrarlı bağlaçların söz dizimi içindeki farklı görünümlerini değerlendirmek istedik.

2. Tekrarlı Bağlaçların Oluşturduğu Bağlama Gruplarının Kelime Gruplarında ve Cümlede Kullanımı:

2.1. Kelime Gruplarında Kullanımı:

Tekrarlı bağlaçların oluşturduğu bağlama gruplarının isim tamlamalarında, fiilimsi gruplarında, edat gruplarında, sıfat tamlamasında ve birleşik fiil grubunda kullanıldığını tespit ettik.

2.1.1. İsim Tamlamasındaki Kullanımları:

Tekrarlı bağlaçlar bir isim tamlamasında tamlayanları ya da tamlananları bağlayabilmektedir. Dolayısıyla bir isim tamlamasının tamlayanı ya da tamlananı bağlama grubundan oluşmaktadır. Tamlayanı ya da tamlananı bağlama grubundan oluşan aşağıdaki isim tamlamalarında derin yapıdaki iki ya da daha fazla tamlama yüzey yapıda tek bir yapıya indirgenmiş olmaktadır. Örneğin “Artık *merdivenin de, salona giden kapının da, odamın da* nerede olduğunu şaşırılmışım. (Bİ, 401)” cümlesinde yer alan tamlamada tekrarlı bağlaçla üç tamlayanın bağlandığı görülmektedir. Burada derin yapıda *merdivenin nerede olduğu, salona giden kapının nerede olduğu, odamın nerede olduğu* şeklinde üç tamlama vardır, ancak yüzey yapıda üç tamlamanın yerini tek bir yapı almıştır.

2.1.1.1. Tamlayanların Bağlandığı İsim Tamlamaları:

Tekrarlı bağlacın tamlayanları bağladığı tamlamalarda tamlananlar ortak kullanılmıştır:

Hem devletin, hem de vatandaşların haysiyetlerine tecavüz etmiştir (Bİ, 165).

Herşeye rağmen Cem, *ne Fransızların, ne de Papa'nın siyasi emellerine* alet oldu (ŞF, 148).

Kahire’de beş kişiyle konuştuysanız, bunlardan biri mutlaka size *ya anne ya da baba* tarafından dedesinin Türk olduğunu söylüyor (ŞF, 184).

2.1.1.2. Tamlananların Bağlandığı İsim Tamlamaları

Tamlayanı ortak kullanılan örneklerde ise tekrarlı bağlaçlar tamlananları bağlamıştır:

Dalar, çünkü bu mağfiret ikliminde, *altının hâlisi de, sahtesi de* gözleri kamaştırmaz (ŞF, 62).

Yaşayacak, yüreği vuracak, *yılın yazını da, kışını da* göreceksin; yeter ona (KD/A, 22).

Çocuk da *annesinin hem elini, hem de eteğini* tutuyordu (Bİ, 183).

2.1.2. Fiilimsi Gruplarındaki Kullanımları:

Tekrarlı bağlaçlar, isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil gruplarında fiilimsiye bağlı tümleçleri bağlamaktadır:

... *krallık devrinde de, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da* büyük göçler yaşandığını söylüyor (ŞF, 205).

“Çok mahzunum, çok. *Orhan'ı da, Rüştü'yü de* hiç kimseyi görmek istemiyorum.” (Bİ; 393).

Avrupa kapitalizmi, *küçük yerli sanayii de, ziraat ekonomisini de mahvederek* bütün işleri, bütün kârları ve bütün şerefleri Avrupalılara veriyor (Bİ, 123).

Bizim Divan edebiyatı *hem tabiatın, hem halktan kopmanın* şahane bir örneğidir (MK, 29).

Yavuz Sultan Selim’in *gerek Mercidabık'ta, gerekse Ridaniye'de karşısına çıkan* Memlûk ordusunun büyük bir kısmı Türkmenler’den oluşuyordu (ŞF, 184).

Bu zalim, bu yanlış, bu kendini beğenmiş düşünce Voltaire'in, bütün zekâsına, kültürüne ve ilerici düşüncesine rağmen niçin kısırlaştığını, **ne felsefede, ne tiyatrodâ, ne romanda, ne şiirde niçin yeni bir çığır açamadığını** anlatıyor bize (MK, 30).

2.1.3. Edat Gruplarındaki Kullanımları:

Edatın ortak kullanıldığı edat gruplarında tekrarlı bağlaçlar isim unsurlarını bağlamıştır. Dolayısıyla derin yapıda iki edat grubunun yerini yüzey yapıda bir edat grubu almıştır:

Ayıboğan İbrahim! lâkabını **hem bir şeref hem de bir tehdit gibi** haykırmişti (Bİ, 170).

Yine birçoklarıyla diyelim ki, İnönü 1945'te ve 1950'de seçimleri kazanacağından emin olduğu için, **hem şef kalmak hem de demokratik görünmek için** bir demokrasi oyununa girmiştir (MK, 117).

Küçük şehirlere nüfusu büyük şehirlere, kasaba ve köylerin nüfusu da **hem küçük şehirlere, hem büyüklerine doğru** akarken, yüzyıllar içinde oluşmuş şehir kültürleri de yok olmaya başladı (ŞF, 13).

2.1.4. Sıfat Tamlamasındaki Kullanımı:

Bir sıfat tamlamasında tekrarlı bağlaçlar sıfatları bağlayabilir. Bu yapılarda tamlamanın isim unsuru ortak kullanılmıştır:

(...) insan aynı zamanda **hem tabii, hem beşerî bir mahlûktur**; (...) (Bİ, 133).

Hem sıcak, hem vakur bir karşılaşmadır bu (MK, 25).

Köy Enstitüleri karşısında bazı okur-yazarlarımız niçin **ya öfkeli, ya duraksar, ya küçümser, ya kötümser bir tavır** takınıyorlar (MK, 181).

Sıfatı ortak kullanılan sıfat tamlamalarında ise tekrarlı bağlaçlar isim unsurlarını bağlamıştır:

Her adımda bir karşınıza **antik Roma'dan kalma ya bir Panteon kalıntısı, ya bir heykel, ya bir sütun** çıkıyor (ŞF, 256).

... **kazanacağı şerefi de, parayı da** kimse ondan esirgemez (MK, 147).

2.1.5. Birleşik Fiillerde Kullanımı:

Tekrarlı bağlaçların, *isim + yardımcı fiil* yapısından oluşan birleşik fiillerin isim unsurlarını bağlamasıyla derin yapıdaki iki ya da daha fazla birleşik fiil yüzey yapıda tek bir kelime grubuna indirgenmektedir:

Ben size onu korumanızı **hem rica, hem ihtar etmeğe** geldim (Bİ, 79).

Üstünde ne düşünülürse aynı zamanda **hem doğru, hem de yanlış olabilecek** (Bİ, 188).

2.2. Cümlede Kullanımı:

Burada öncelikle tekrarlı bağlaçları bağladıkları cümle ögeleri bakımından inceledik. İkinci olarak tekrarlı bağlaçlarla oluşturulan bağlama gruplarının cümle dizilişine etkisi bakımından bir değerlendirme yaptık.

2.2.1. Bağladığı Cümle Ögeleri Bakımından Tekrarlı Bağlaçların Oluşturduğu Bağlama Grupları:

Tekrarlı bağlaçlar, cümlenin öznesini, nesnesini, dolaylı tümlecini ve zarf tümlecini bağlayabilmektedir. Bu kullanımlarda yüklem ortak kullanılmıştır diyebiliriz, çünkü bir cümlede aynı türden iki veya daha fazla ögeden söz edilmesi mümkün görünmüyor. Bu kullanımlarda yüklem ortak kullanıldığı için, derin yapıda bağlanan öge sayısı kadar yüklem de varlığından söz etmek gerekecektir:

2.2.1.1 Öznelerin bağlandığı kullanımlar:

Bilim de, fikir de, sanat da, tohumları nereden gelirse gelsin ancak belli bir toprağın şartları yani geçmişiyile uzlaşarak *yaratıcı olabilir* (MK, 129).

Orada sanki aynı zamanda **hem bir katliâm hem de bir şenlik ve şehrayin vardı** (Bİ, 246).

Makedonya'ya gelince, **ne Yunanlılar, ne de Bulgarlar** Makedon diye bir milletin varlığını *kabul ediyorlar* (ŞF, 196).

2.2.1.2. Nesnelerin Bağlandığı Kullanımlar:

Halbuki **çocuğu da, büyüğü de**, bu külçeler *idare ediyor* (Bİ, 90).

Yeleğinin cebindeki bozukluklar ona **hem bir çay, hem bir paket sigara** temin edemezdi (Bİ, 98).

(...) âbidevî eserler olmasa, bugün **ne İstanbul'u, ne Bursa'ya, ne Konya'ya, ne de Sivas'ı tanıyabilirdik** (ŞF, 156).

2.2.1.3. Dolaylı Tümleçlerin Bağlandığı Kullanımlar:

Bu müzik, **ne devletin bütün imkânlarıyla benimsetmeye çalıştığı müziğe, ne halk müziğine, ne de Klasik Türk Müziği'ne benzemektedir** (ŞF, 125).

...seyirciyi **tiyatrodan da, yerli gerçekten de soğuturlardı** (MK, 252).

(...) büyük bir hayretle **hem ona hem de telefona** bakıyordu (Bİ, 168).

2.2.1.4. Zarf Tümleçlerinin Bağlandığı Kullanımlar:

Orhan **onunla da, Aksaray'da oturan yengesiyile de, ana tarafının akrabasiyle de**, hepsiyle *dargındı* (Bİ, 89).

Hem çok çabuk, hem çok yavaş dönüyor dünyamız (MK, 126).

Sizi **ya harp olunca, ya hazinelerini doldurmak lazım gelince** hatırlarlardı (MK, 156)

2.2.2. Tekrarlı Bağlaçların Oluşturduğu Bağlama Gruplarının Cümle Dizimine Etkisi:

Tekrarlı bağlaçların oluşturduğu bağlama gruplarının cümle içindeki kullanımları cümle dizilişini de etkilemektedir. Buna göre tekrarlı bağlaçların oluşturduğu bağlama gruplarının kullanıldığı cümleleri diziliş bakımından üç grupta toplamak mümkündür.

2.2.2.1. Bağlaç+İsim + Bağlaç+İsim + Yüklem= Düz Cümle Diziminde Olan Cümleler:

Bu tür kullanımlarda tekrarlı bağlaçla oluşturulan bağlama grubunun tamamı cümle yükleminden önce yer aldığı için bu türden kullanımlar düz cümle yapısındadır:

Onlar yüzünden *klasik musiki de halk musikisi de* gençlerin gözünden *düşmüştür* (MK, 130).

İdealizm de, gerçekçilik de Atatürk-İnönü Türkiye'sinde *eksik değildi* (MK, 192).

Fevzi Yetiker de, Mustafa Canpolat da Türkçe yazmağa, öz Türkçe yazmağa *özeniyor*, (...) (Der, 167).

2.2.2.2. . Yüklem+Bağlaç+İsim + Bağlaç+İsim=Devrik Cümle Diziminde Olan Cümleler:

Bu tür kullanımlarda tekrarlı bağlaçların kullanımıyla oluşan yapının tamamı cümle yükleminden sonra yer almıştır. Bu nedenle bu cümleler, diziliş bakımından devriktir. Bu türden kullanımlara çok fazla rastlanmamıştır:

Bıraktım o kitapları da, dergileri de (OM/PC, 140).

Bütün çalışmalarım, uğraşlarım boşa çıktı, *sevemedim Makber'i de Eşber'i de*, daha bilmem neyi de sevemedim (OM/PC, 111).

2.2.2.3. Bağlaç+İsim+Yüklem + Bağlaç+İsim=Devrik veya Eksilteli Kabul Edilebilecek Cümleler:

Tekrarlı bağlaçların oluşturduğu bağlama gruplarının bu tür kullanımlarında ise cümle yüklemi tekrarlı bağlaçla oluşturulan grubunun içinde yer almaktadır, dolayısıyla öbek yapı iki parçaya ayrılmış olmaktadır. Bu kullanımda sonda yer alan parçanın ortadaki yüklemle bağlantısı açık olduğu halde, aynı zamanda sonda yer alan parçanın yüklemine eksiltildiği izlenimi de oluşmaktadır. Tekrarlı bağlaçların cümle içinde bu türden kullanımları, o cümle yapısı hakkında ikilemlenmiş sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu tür kullanımlarda iki şey düşünülebilir: Birincisi bu cümlelerde tekrarlı bağlaçların oluşturduğu yapıyı bir kelime grubu olarak düşünüp bu türden cümleleri devrik cümle saymak; ikincisi ise tekrarlı bağlaçın yüklemden sonra kullanılan ikinci kısmının yüklemine eksiltildiğini varsaymak, dolayısıyla da bu türden cümleleri eksilteli cümle saymak. Nitekim bazı kaynaklarda bu türden cümlelerin kesik tümce veya eksilteli cümle şeklinde de değerlendirildiğini görmek mümkündür (Dizdaroğlu, 1976: 277-278; Özmen, 1996: 71-82):

Şiir de vardır bu kitapta, *fikir de; / tiyatro da vardır, tuluat da; / fotoğraf da vardır, karikatür de; / mizah da vardır, gözyaşı da...* (ŞF, 102).

İsa'ya da darılmayacaksınız, Muhammet'i de. (GG/SS, 232)

Bilgenin susması, *hem Tanrıya hoş geliyormuş, hem de zamanın padişahına* (MK, 53).

3. Tekrarlı Bağlaçlarla Oluşturulan Bağlama Gruplarının Yer Aldığı Cümlelerde Noktalama İşaretlerinin Kullanımı:

Türk Dil Kurumunun yazım kılavuzunda “metin içinde tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz.” şeklinde bir uyarı vardır (YK, 2005: 35), ancak örnek aldığımız metinlerde ve kaynaklardaki örneklerin çoğunda tekrarlı bağlaçlar arasında virgül kullanıldığı görülmektedir: *ne mendil, ne de bir kol; / hem Hediye Hanım, hem Şevket Bey, hem de çocukları / ne Fransızların, ne de Papa'nın siyasî emelleri* örneklerinde olduğu gibi. Bazen de tekrarlı bağlaçla oluşturulan bağlama grubunda virgül (,) yerine “ve” bağlacının kullanıldığı da görülmektedir: *Umumî tablo hem iyiliğe ve hem vahamete doğrudur* (Bİ, 29) örneğinde olduğu gibi. Bu konuda yazar ve şairlerin farklı tutumları göze çarpmaktadır.

Tekrarlı bağlaçlarla oluşturulan bağlama gruplarının ortasına yüklem getirilmesiyle oluşan devrik ya da eksilteli kabul edilebilecek cümlelerin sonunda üç nokta “...” işaretinin kullanıldığı da görülmektedir: *Çoğunluk bizden ne polis romanı istiyor, ne de bir şey...* (OM/PC, 208) / *Cenap Şahabettin'in şiirini de sevmem, nesrini de...* (Der, 134) / *Eskiden hece vezni ile de yazardım, aruzla da...* (GG/SS, 73) örneklerinde olduğu gibi. Bu yapıda üç noktanın kullanımı daha çok eksiltiyi akla getirmektedir. Ancak bütün örneklerde üç nokta “...” işaretinin kullanılmadığını da belirtmek gerekiyor.

4. Sonuç:

Gerek kelime gruplarında gerekse cümlede tekrarlı bağlaçların kullanımında amaç, ortak kullanılan unsurları tekrarlamaktan kaçınmaktır. Bu nedenle bağlaçların söz dizimi içinde aynı türden öğeleri bağlamasıyla oluşan bağlama gruplarının kullanımı gerek kelime gruplarında gerekse cümlede derin yapıdaki öge sayısını yüzey yapıda biçimsel olarak azaltmaktadır.

Tekrarlı bağlacın oluşturduğu bağlama grubunun tamamı yüklem öncesinde yer alırsa cümle düz, yüklem sonrasında yer alırsa cümle devriktir. Ancak bağlama grubunun bir parçasının yüklemden önce, diğer parçasının yüklemden sonra gelmesi, sonda yer alan parçanın yüklemine eksiltildiği izlenimini oluşturmaktadır. Bu tip bağlama gruplarında unsurların birbirinden uzaklaşmasıyla farklı çağrışımların ortaya çıkması, kuvvetli bir grup ilişkisi olmadığı sonucunu da doğrulamaktadır. Tekli kullanılan bağlaçlarla oluşturulan bağlama gruplarında ise bağlama grubunun arasına başka unsurların girmesi söz konusu olmadığı için bu kullanımlarda grup ilişkisinin daha güçlü olduğu düşünülebilir.

Noktalama işaretlerinin kullanımı açısından bakıldığında, tekrarlı bağlaçlarla oluşan bağlama gruplarının unsurları arasında virgül işaretinin kullanımının, zaten zayıf ve çözülebilir bir grup olan bağlama grubunun yapısını daha da zayıflattığını söylemek mümkündür. Yine tekrarlı bağlaçlarla oluşan yapının ortasına yüklem geldiği cümlelerde bazen üç nokta işaretinin kullanımı da daha çok eksiltiyi düşündürmektedir.

Son olarak tekli kullanılan bağlaçların oluşturduğu bağlama grubunun yapısının, tekrarlı kullanılan bağlaçların oluşturduğu bağlama grubuna göre daha sağlamken, tekrarlı olanların yapısının daha esnek olduğunu; bu esnekliğin aynı zamanda söz diziminde cümle dizilişini de etkilediğini, dolayısıyla cümle dizilişinin de esnek hâle geldiğini söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA:

- Atabay, Neşe, Sevgi Özel, İbrahim Kutluk (2003), *Sözcük Türleri*, İstanbul, Papatya Yayıncılık.
- Banguoğlu, Tahsin (1990), *Türkçenin Grameri*, Ankara, TDK Yayınları: 528.
- Bozkurt, Fuat (1995), *Türkiye Türkçesi*, İstanbul, Cem Yayınevi.
- Demir, Nurettin, Emine Yılmaz (2003), *Türk Dili El Kitabı*, Ankara, Grafiker Yayınları.
- Dizdaroğlu, Hikmet (1976), *Tümcebilgisi*, TDK Yayınları.
- Ediskun, Haydar (1996), *Türk Dilbilgisi*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Ergin, Muharrem (2004), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Gencan, Tahir Nejat (2001), *Dilbilgisi*, Ankara, Ayraç Yayınevi.
- Karahan, Leyla (2004), *Türkçede Söz Dizimi*, Ankara, 7. Baskı, Akçağ Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep (2003a), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara, TDK Yayınları: 575.
-(2003b), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara, TDK Yayınları: 827.
- Kükey, Mahzar (2003), *Türkçenin Dilbilgisi 2*, Samsun, Cem Ofset.
- Özmen, Mehmet (1996), "Bir Eksilteli Cümle Tipi Üzerine", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 4, Sayı:4,71-82.s.
- Şimşek, Rasim (1987), *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*, Trabzon.
- Topaloğlu, Ahmet (1989), *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Ötüken Yayınları.
- YK: *Yazım Kılavuzu*, Türk Dil Kurumu, 2005, Ankara.

ÖRNEK CÜMLELERİN ALINDIĞI ESERLER:

- Bİ: Biz İnsanlar, Peyami Safa, Ötüken Yayınları, 1998, 12. Baskı, İstanbul.
- Der: Dergilerde, Nurullah Ataç, Yapı Kredi Yayınları, 2000, İstanbul.
- GG/SS: Günlerin Getirdiği / Sözden Söze, Nurullah Ataç, Yapı Kredi Yayınları, 2000, 3. Baskı, İstanbul.
- KD/A: Karalama Defteri / Ararken, Nurullah Ataç, Yapı Kredi Yayınları, 2000, 3. Baskı, İstanbul.
- MK: Mavi ve Kara, Sabahattin Eyuboğlu, Çağdaş Yayınları, 1996, 5. Baskı, İstanbul.
- OM/PC: Okuruma Mektuplar / Prospero ile Caliban, Nurullah Ataç, Yapı Kredi Yayınları, 1999, İstanbul.
- ŞF: Şehir Fotoğrafları, Beşir Ayvazoğlu, Ötüken Yayınları, 1997, İstanbul.